

la biografia necessària

Josep Pla experimentava la satisfacció de jugar a cuit amb la multitud de persones que formen la seva generació i el seu entrent. Aquest jugar a amagar-se era per a passar desapercbut, perquè no l'amoïnassin, que no el coneixessin. Clarament ens ho diu al pròleg el seu llibre «La Vida Amarga», volum sisè de la seva Obra Completa. Recalca que és un personatge desconegut.

Aquesta lluita seva fou solament la de la passivitat. Pla vivia en ple segle, opinant i parlant, i molts parlaven d'ell. Mes, passava que tot sovint es publicaven històries, facècies o anècdotes que presentaven en Pla com no era o en coses que no havia fet. L'actitud d'en Pla era no desmentir-les. Col·laborava a la confusió. Ell no ho aclaria i somreia per sota el nas i els deixava dir.

¿Per què Josep Pla deixava dir que els seus llibres no eren tots escrits per ell i persona ben qualificada de les lletres catalanes donava el nom del seu corrector, i en Pla no deia la veritat? ¿Per què quan persones que desconeixien la veritat de Pla en relació a la censura gubernativa del Règim del General Franco, en Pla deixava dir? ¿I quan es discutia si en Pla havia estat casat amb una sueca no ho aclaria?

La confusió que ell mateix deixava que existís era una mostra de la seva persona i caràcter. Volia que no es preocupessin d'ell, donar la impressió d'humil, burlar-se dels altres i, sobretot, hi veïem un gran caràcter i personalitat que no es deixa portar per l'amor propi, ni reacciona davant d'aquestes crítiques, cosa ben poc habitual. No era corrent callar com ell callava. Ell escrivia clar i dur quan defensava els interessos del país, però es tornava displicent quan ell mateix era el subjecte.

En Pla és un desconegut? Era avar o era pobre? En Josep Pla és ben conegut com a escriptor. Ja hi han publicats trenta-nou volums de la seva Obra Completa, que vol dir vint-i-cinc mil pàgines. La imatge d'en Pla, el que pensa, el que sent, la seva visió del món i la societat, de molts literats i molts personatges, és un fet meridià. Però la vida d'aquest home, la seva petita història té evidents llacunes i deformacions.

Algunes persones podrien, com a testimonis veritables, escriure la biografia de Josep Pla. No pas massa, més aviat poques, es comptarien amb els dits d'una mà.

Com que Pla m'interessa, amb molta discreció, he tingut la rara oportunitat de parlar-ne amb en Josep Vergés. Tot inútil. Vergés s'està recuperant del trauma que ha representat la mort del seu gran amic Josep Pla. Vergés ha estat l'amic, i l'home d'en Pla, a més del seu editor. Va estar en tots els detalls de la seva vida,

A Londres, davant del núm. 10 de Downing St., residència del primer ministre, l'any 1955.

les seves dificultats, els seus viatges, i les seves confidències. El mas de Llofriu era com a casa seva, conegué les seves relacions i les seves reaccions. Sempre estaven en contacte. Mai estigueren —en els últims anys— vuit dies que no es veiessin. L'acompanyà en les visites del Rei, en els moments del seu viàtic i en la seva mort. Mes, Vergés no vol ésser l'home de la biografia d'en Pla.

—No puc fer la biografia d'en Pla. No en sabia.

Aquestes són les primeres i categòriques paraules de Josep Vergés. Vergés parla sempre amb precisió i energia. No dóna gaire oportunitats per insistir. És un caràcter de pedra picada. Com el seu rostre i tot el seu físic. Com la seva conducta. Amable, treballador, d'idees clares i sorprenents, però molt resolutiu. És bon escriptor i reconegut periodista pels que el coneixen, però tot això ho amaga. Ha escrit sense signar, sempre s'ha diluït pels altres.

—No insisteixi, home. Què vol que li expliqui. Que vaig sofrir amb en Pla perquè no es

deixava que en tinguéssim cura? Preferia llegir amb dificultat abans de passar per la consulta d'un oculista. Passava sense anar-hi tant que podia. Però això no interessa a ningú.

Fa pocs dies preguntaven a Vergés —amb motiu del darrer Premi Nadal— si pensava descansar. I ell contestava que ja descansa: —Camino... Es clar camina molt, pel bosc, estimant les alzines, més que els joves, sense parar, depressa, però sempre posant els peus ben plans. Sempre sap on trepitja.

—Ja ho sap vostè que en Pla no menjava quasi res i que l'estómac se li atrofiava en aquests darrers temps que li costava tant menjar i em feia patir tant. Però això no té cap interès.

—Els metges? Els respectava molt, els apreciava, els escoltava però no els obeïa. Al Mas hi tenia un armari ple de medecines totes per encetar. I s'exclamava: «—Aquesta me la receptà el doctor Borreres. Pobre home, fa vint anys que és mort! Aquesta altra era del doctor Serrat, fa més de quinze anys que està enterrat!

Ui, aquesta és del doctor Morera, tan bon home! fa trenta anys que m'advertí que si no deixava el conyac i el tabac tenia vida per sis mesos. Vaig anar al seu enterrament fa tants anys! Aquesta és més curiosa, me l'havia de prendre endejú al matí, però com que m'aixeco tan tard vaig pensar que no em faria efecte». I així Josep Pla passava llista a totes les medecines que no havia pres. Això, vol que li expliqui?, doncs ja ho sap, però no interessa a ningú.

Vergés fou mobilitzat quan la guerra civil. Les seves memòries d'aquells dies són alligadores. Coneix com ningú, situacions, personatges, conductes i ambients. En parla amb comptagotes perquè no vol fer mal a ningú. Quan es va acabar la guerra i va poder tornar cap a casa, amb l'uniforme d'oficial de l'exèrcit guanyador, decidí no aprofitar-se de la seva situació, i en passar el Besòs féu un paquet amb tota la seva roba d'uniforme la tirà al riu i començà una vida nova partint de zero.

—Vàrem tenir moltes dificultats. Enfrontaments amb governadors civils, directors generals i ministres. «Destino» no els agradava. Amb la censura les preocupacions eren constants.

—La gent no sap la veritat i li han tergiversada. Els articles d'en Pla eren censurats i anaven tan sovint a la papepera que es va desesperar i deixà de fer el seu periodisme preferit per (parlar) escriure sobre les becades, les postes de sol, els viatges en carro, les caminates, els hostals, els camins, els pagesos o els pèsols. Aquest Pla, que en aquest aspecte també ha estat un escriptor excepcional, fou una creació de la censura. El varen avorrir i obligar a prendre aquesta temàtica. També li vaig insistir molt. Ara és molt fàcil parlar de les coses sense conèixer-les. El capítol de Pla, el règim anterior i la censura seria un capítol molt llarg, però a part de vostè, a qui interessaria?

El senyor Vergés creu tan poc amb les actituds com el mateix Pla.

—Un amic d'en Pla li produïa tal temor que quan es parlava d'ell en Pla es girava la boina del revés.

El cabdal d'anècdotes i dades de la vida del verdader Pla que Vergés sap per informació personal i directa són moltíssimes i de gran interès. A mi em desperten vertadera curiositat però el senyor Vergés me les nega sistemàticament.

—Si en Pla no tenia ni telèfon. Només se'l va posar darrerament per si havia de cridar el metge a la nit o a la família perquè vivia sol. Els masovers vivien a la planta baixa, però ell sol a dalt i no el sentia ningú. No tenia televisió, ni ràdio, era gran lector de periòdics i no li

importava que fossin endarrerits. Creia en la informació directa, amb la conversa de la gent que sabia coses, a aquests els preguntava molt, després escrivia amb informació directa.

De tota manera, tractant-se de Josep Pla, el senyor Vergés el defensa posant molta energia a les paraules.

—Josep Pla és, segurament l'escriptor espanyol que ha viatjat més i ha escrit més sobre viatges. Mai va tenir un incident enlloc. El seu periodisme era independent i personal, però no exigia atencions. Era un senyor. Deia de vostè a tothom, inclús als meus fills quan eren petits. Però tampoc obeïa a ningú.

Vergés recorda alguna de les seves displicències degut al seu tarannà.

—De bon començament no va estar d'acord amb l'homenatge —per cert desencertat i empetitit— que li preparà una Comissió. Se'n va apartar completament. Ja saben que no va assistir als actes públics que es varen celebrar en honor seu. Per altra part, mai se li concedí algun premi que la gent reclamava. Ni se'n va preocupar. A canvi valorava i exaltava les conductes i treballs que considerava positius i meritoris, per exemple, el de Joan Coromines.

Ens explica que era sofert i sacrificat per no molestar. Que al seu Mas hi passava molt fred, i que fins poc abans de morir no hi tingué calefacció, i encara, perquè li va fer instal·lar el seu nebrot.

—Perquè escollí la clínica de Figueres? Miri, fou una condició que imposà per deixar-se internar. No veu que a Barcelona no hauria pogut sortir-ne tan sovint? Ell a Figueres estava a la clínica i quan es trobava una mica bé es feia portar al Motel Empordà, menjava, conversava i tornava a la clínica. A Barcelona aquestes coses no es poden ni somniar.

—Però totes aquestes coses, eren coses seves. Ningú n'ha de sentir curiositat. Ell deixa una obra, una gran obra en català que és el que s'ha de valorar.

—Això que no cobrava és absolutament fals. Cobrava puntualment. I per respondre a l'originalitat de la seva obra, que vinguin a l'Editorial, i veuran un armari ple dels seus originals, classificats i empaquetats, escrits amb la seva lletra menuda i difícil. No hi ha millor testimoni.

Josep Pla fugia dels reportatges personals i que li fessin entrevistes. Deia: «Fugi, home fugi, i que vol que digui...». Era respectuós amb les persones, atacava les idees que li semblava que feien mal. Segons ell no es podia erosionar el valor de la moneda i l'ordre públic, dintre de les idees liberals.

—D'ell no volia que se'n sapigués res. Que no va aclarir mai si era casat o no era casat? Entenia que no interessava a ningú més que a ell. No hi ha dubte que una seva autobiografia seria molt interessant i un èxit, però crec que no l'hauria escrita amb sinceritat.

El que el coneixia bé era el seu amic Vergés, que estava sovint al seu costat, el tenia a casa seva, l'acompanyà en viatges, els hi procurà, i hi tenia llargues converses, que algunes vegades esdevenien discussions aferrissades.

Però a Vergés no se'l pot convèncer. Acabarà de publicar fins el darrer volum de l'obra completa, després publicarà dos volums amb els índexs que faran molt assequible i consultable l'obra d'en Pla, i, finalment, publicarà un volum de records de l'escriptor, que recollirà el mateix Vergés.

—Però encara que el tinc pensat em trobo encarcerat per escriure'l. En Pla s'ha de presentar tot d'una peça o no fer-ho. Quasi que equivaldria a escriure bona part de la història de «Destino», amb la seva lluita i la seva significació, algunes vegades atacada i defensada en els mateixos despatxos ministerials. Durant la guerra mundial fou l'única revista favorable als aliats, i en Pla n'era el més convençut i havia de dir les coses dissimuladament i amb molta intenció. Era un liberal convençut i catalogava amb justesa els personatges, però això ja ha passat, no m'ho facin dir. A més, els consti ben clar que no sé escriure. Llegeixo, llegeixo molt, per obligació i per devoció. M'omplen Montaigne i Boraci, i malgrat que no ho sembli, sóc un home de camp, de bosc, de gos i bastó, fujo de les curiositats, porto a Ovidi sota el braç, desitjo la pluja i veure que els recs corren, els pous amb aigua, els boscos humits...

Vergés és un dels homes que he conegut més difícils de convèncer. Com que mai el coneixeu a fons perquè la seva polifacètica cultura, experiència, relacions i caràcter, se us escapa, vola lliure, és inaconseguible, no hi podeu fer més. La disposició del seu Mas és l'exponent dels seus sentiments. La veneració per la Naturalesa que sap gaudir plena de plantes i flors. Mes, el tot d'ell, és la conversa, que un sempre recorda. Escoltar-lo parlant de Josep Pla és conèixer, de cop, molt més l'escriptor.

—Miri, encara que no té importància, la vida d'en Pla al Mas era austera i sacrificada. La seva habitació era fosca. Es passava el temps llegint i escrivint a la taula davant de la llar —la gran llar— suficient per escalfar aquella gran sala —segur una de les més grans de l'Empordà— on el fred es tallava. El gran escriptor que un no sap si era millor com a escriptor polític, o de viatges, o líric i paisatgista, o biògraf, etc...

Josep Pla tindrà les seves proporcions més ajustades si Josep Vergés li dedica tot el temps que es mereix i omple moltes pàgines.

R. GUARDIOLA ROVIRA